

AZ UNITÁRIUSOK SZ.-KERESZTÚRI ÉRTEKEZLETE.

A székelyföldi unitárius középiskola történetében nevezetes mozzanat volt ez.

Az Egyh. Képviselő Tanács meghagyása folytán a sz.-keresztúri unitárius gymnasium igazgatósága, a gondnoksággal egyetértve, ezen iskola nagytermében f. évi május 31-én értekezletet tartott. A Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak egy leirata által teremtett helyzet megbeszélése volt az értekezlet tárgya. E leirat országos törvény alapján ezen kollegiumnál vagy még egy 6-ik tanári szék felállítását vagy az V-ik osztály megszüntetését sürgeti, az ügy eldöntésére egy évi időt szab meg.

Válság előtt állunk. Az egyház pénztára nem segíthet. Államsegélyt úgy látszik nem várhat ez unitárius intézet, noha nem kis közmivelődési hivatást tölthet be a Székelyföld szélén. Az alap még a három éve létesített 5-ik tanári székhez sincsen meg egészen. Honnan vesszük tehát a pénzt V-ik osztályunk megmentéséhez?

Ezek vagy hasonló gondolatok foglalkoztatták az unitáriusok lelkét, mióta az említett ministeri leirat köztudomású lett; de azok reménye még sem veszett el a megmentéshez, a kik ismerik az unitárius áldozatkészséget, mely e székely unitárius intézetnek is lételt adott.

Ha az, a mi az értekezleten nyilvánult, az unitáriusok és az intézet barátai áldozatkészsége és buzgósága hasonló lelkes követőkre talál, akkor az értekezlet gyűjtő-iveinek visszaérkezte után az V-ik osztályt megmentettnek fogjuk látni. Mi remélünk, mert a kezdetből látjuk, hogy a hol legfenyegetőbb a veszély, ott van legközelebb az isteni gondviselés.

Az értekezleten a gymnasium igazgatósága felkérésére Méltóságos Daniel Gábor, Udvarhelymegye főispánja, az unitárius egyház főgondnoka, a keresztúri iskola legmelegebb barátja és pártfogója elnökölt, kinél megelőzőleg Török Sámuel esperes vezetése alatt, az igazgatói lakáson az értekezletre összegyűlt papság és az igazgatóság tagjai tisztelegtek.

Az értekezleten ott voltak az igazgatóság tagjain kívül: Beneczédi Gergely egyh. pénztáros és tanár, mint az Egyh. Tanács megbízottja, Török Sámuel, Lőfi Áron, Darkó Sándor és Török Áron esperesek, a székelyföldi unitárius papok és tanítók szép számmal, a keresztúri egyházközből az előkelőség és a földmivelő nép töme-

gesen, az intézet nem unitárius barátai közül, Sz.-Keresztúrról többben. (A teljesebb névsort lásd füzetünk végén az adakozók elősorolásánál.)

Az elnök ő méltósága fölkérésére jegyzett Péterfi Lajos tanár.

Az értekezlet menetéről a következő képet nyújtjuk:

1. Dániel Gábor elnök ő méltósága megnyitó beszédében az értekezleten szép számmal megjelent érdeklődőket melegen üdvözlí. Szívesen engedett, úgy mond, az igazgatóság kérésének az elnöki tiszt elvállalásával. Az unitárius hívek és az iskola barátai intézetünk érdekében eddig is minden áldozatra készek voltak. Most sem remél mást. Sokan is köszönhetik ennek tisztességes társadalmi állásukat nemcsak unitáriusok, hanem más felekezetűek is. Ügyei pártolásával a magunk ügyét pártoljuk. Üdvözlí mindazokat, kiket az érdeklődés ide hozott.

2. Sándor János gymnasiumi igazgató hosszabb előterjesztését lényegileg a következőkben tette meg: Ismertette a középiskolai törvény-hozatala óta az iskola ügyeiben jött ministeri leiratokat és az 5-ik tanári szék létesülésének történetét. Még ezen tanári szék alapja sincsen egészen biztosítva s már az a veszély fenyegeti az iskolát, a mely minket összehozott. Ha egy év alatt nem állít az egyház még egy 6-ik tanári széket, V-ik osztályunk elveszett. Az iskola feletti vésszes felhő ez idő szerint ezeket hordja méhében. Már két villám csapott belőle kétszeri megintés alakjában. A felhő még fejünk felett kavarg s veszélyességét növeli az egyház azon nyilatkozata is, hogy nincs pénz, melylyel a villámot fel tudnók fogni. Megdöbentünk már akkor, midőn a végzetes ítélet kimondatott: az intézet nem állami fontosságú, azaz államsegélyt nem várhat. Ismerteti a középiskola igazgatósága fölterjesztéseit az Egyh. Tanácshoz és az azokra kapott válaszokat. Az egyházi felsőbbség a maga részéről mindent megtett, hogy a Nagyméltóságú miniszter urat arra bírja, hogy Barabás Lajost, a papot ismerje el tanárnak, de eredménytelenül; ez ügyben való legutóbbi feliratára jött az V-ik osztály megszüntetését vagy még egy tanszék létesítését sürgető ministeri leirat.

Felolvassa az

E. K. Tanács 24—1890. számú leiratát az igazgatósághoz, a mely meghagyja, hogy a gondnoksággal egyetértve Szt.-Keresztúrra hívjon össze értekezletet; ezen tárja fel az iskola válságos helyzetét; mutasson rá, hogy még az 5-ik tanári szék-alap sincsen biztosítva; az értekezlet aztán jelölje meg az utakat és módokat, a melyeken és a melylyekkel a középiskolát fenyegető veszedelmet elháríthatónak látná és megállapodásairól tegyen fölterjesztést. Az igazgatóság ezen leirat vétele után az ügyet a maga kebelében megbeszélte s a következő mentőeszközökre kívánja az értekezlet figyelmét fölhívni:

a) Egy új tanári szék föllállításával a póttanárra nem lesz szükség, tehát ennek jelenlegi 200 forint fizetése fordítható ide.

b) A Vass Miklósné-féle alapítvány évi jövedelme szintén.

c) A tandíj iskolánkban úgyis oly csekély összegű, hogy unitá-

rius tanulókra 1, nem unitáriusokra nézve 2 frttal emelése hozhatna a 6-ik tanári széknak 150 frt évi jövedelmet.

3. Az igazgatóság előterjesztésének tárgyalása előtt az össze-jövetel egyhangulag magáévá tette, hogy az V. osztályt a 6-ik tanári szék létesítésével minden áron meg kell menteni.

4. Az előterjesztés tárgyalása kezdetén az a kérdés merült fel, hogy a megmentés érdekében való mozgalmat hol kell kezdeni. Ide vonatkozólag Sándor Mózes tanfelügyelő indítványozta, hogy az értekezlet előbb tegye meg, a mit tehet, s aztán annak felmutatása mellett menjen az ügy az Egyházi Tanácshoz, meg levén győződve, hogy az is a maga részéről minden lehetőt meg fog tenni.

Lőfi Áron esperes ajánlja, hogy megfordítva, előbb az Egyházi Tanács mutassa ki, hogy mi áldozatot hozhat, s aztán annak kipót-lásáért forduljunk a hívek áldozatkészségéhez. Szerinte ez lesz a leg-sikeresebb kezdet, mert a nép sokkal hajlandóbb áldozni, ha látja, hogy fenn elsősorban buzognak gymnasiumáért.

Pálffy Ferencz ügyvéd szerint fenn szeretik az iskolát a lehe-tőségig magára hagyni; azért fél, hogy az ügy eleshetik, ha az első lépést a székelység ide bizza; magunk, könnyebben mozoghatván, mintegy testület, mozgassunk meg minden követ; első sorban is for-duljunk gazdagabb ekklézsiáinkhoz, kérve, hogy mentsek meg ügyün-ket, mely az ók ügye is.

Benczédi Gergely, egyh. pénztáros és tanár mindenek előtt arra kéri a jelenlevőket, hogy egymással szemben ne vádaskodjunk. Fenn úgy, mint lenn nincs egyetlen unitárius, ki e középiskola elő-menetelét szíven ne hordaná. A maga részéről is barátja ez iskola előmenetelének. A status is mindig megtette a maga kötelességét, de nem annak a hibája, ha ügyeinket mindig csak az áldozatkészség vihette előre. Mit tett ez egyházunkért általában, kivált a mult évszáz végén és a jelen elején, tudja mindenki! Pénztáros levén, ismeri a viszonyokat s kijelentheti, hogy a közpénztár az alapítók intentiójának megsértése nélkül ez idő szerint egy krajczár áldozatot sem hozhat a 6-ik tanszéknak. Még az ötödik alapja sincs biztosítva. Ha 1856-ban a statusnak ígért adományok begyülnének, csak akkor juttathatna a közpénztár ezen égető baj elhárítására is. Szóval, ha az igazgató elő-terjesztésében felmutatott forrásokot az Egyh. Tanács elfogadja, a még hiányzónak pedig felét a közbuzgóság előteremti, csak akkor lehet oda vinni az egyházi jövedelmekkel a takarékoskodást, hogy a más felét pótolni lehessen a pénztárból.

Darkó Sándor esperes, tudja, hogy a pénztár nem gazdag, de nem hiszi, hogy annyira szegény volna. Ez az iskola az egyház gyermeke. A szülő pedig veszélyben levő gyermeke után nyúl, ha a keze oda ég is. A Lőfi Áron esperes indítványát pártolja.

Mlts. Daniel Gábor, elnök: Hangzatos szavakkal beszélni könnyebb, mint tenni. Örvend, hogy minden nézetárnyalat a meg-mentés mellett hangzik. Biztos tudomása szerint a kolozsváriak éppen oly meleg barátai az ügynek, mint közülünk akármelyik. Azonban a

közpénztár, bár hiszi, hogy a pénztáros buzdítás kedvéért kissé túlsötéten festé a pénzügyi helyzetet, valóban kevés áldozatot hozhat.

Ezen felszólalások után kimondotta az értekezlet, hogy a pénzügyek bírálgatásának nem látja helyét s az Egyh. Tanács leirata által megszabott határokon nem akarván túllépni, a Sándor Mózes indítványát magáévá teszi.

5. Az értekezlet az igazgatói előterjesztés a), b) és c) pontjai alatt felhozott forrásokat elfogadja s az Egyh. Tanácsot is fölkérni óhajtja ezeknek elfogadására. Negyedik mentőeszközül rá kíván mutatni a közadakozásra. Ezt az összejövetel a maga kebeléből indítja meg. Az élén felhívással gyűjtő-íveket fog kibocsátani, nagy levén a reménye, hogy buzgó hitrokonaink pénzben s földmivelő népünk e bő áldást ígérő esztendőben: gabonában meg fogják hozni a magok áldozatát. Az iverk kinyomtatásáról a gymnasium igazgatósága, ekkleziákhoz és egyes gyűjtőkhöz szétküldésökröl ez és az esperesek gondoskodnak.

6. Török Áron esperest fölkérte az értekezlet, hogy az igazgatóság egyik tagjával látogassák meg a bölöni ekkleziát a középiskola V. osztályának megmentéséhez segélyt kérve.

7. Méltóságos Dániel Gábor elnök indítványára felkéretik az E. K. Tanács, hogy az 1856-ban ígért összegeknek és hátralékoknak, melyekről Benczédi Gergely, egyh. pénztáros említést tett, behajtását illetőleg intézkedjék.

8. A gyűjtés útján befolyó összegek kezelése az E. K. Tanácsra bízatik; de az értekezlet kifejezi, hogy ajánlatosnak tartaná, ha az a pénzt Sz.-Kereszturon helyezné el, a hol 2 %-al többet jövedelmezne, mint Kolozsváron.

9. Többek kívánságára, miután Végh Mihály, lelkesz, lelkesítő beszédet tartott, az értekezlet a maga kebelében gyűjtés megindítását határozta.

Ennek megejtése előtt a gyűlés magáévá tette Lőfi Áron esperes azon általános lelkesedéssel fogadott indítványát, melyszerint mindnyájunk buzgósága abban a reményben hozza most áldozatát, hogy a jelenlévő veszedelem elhárítása után az iskola, a Székelyföldön élő összes unitáriusok óhajtásának megfelelően a VI-ik osztály felállítására céljához fogja kérni a közáldozatkésztséget.

10. Sok szép szót hallottunk. Most következett -- az első tett. Mig a buzgóság adományokat jegyeztetett fel, az értekezlet szünetelt. Mikor újból megnyilt, a Dániel Gábor ő méltóságáén kezdve, 88 nevet hallottunk felolvasni, 88 nemes sziv kezdte meg a sz.-kereszturi iskola V-ik osztálya megmentésére az áldozathozást. Szegény papok, szegény tanítók, a keresztur-vidéki intelligentia, a szegény, de jó földművelő nép és az intézet nem unitárius barátai rövid idő alatt két ezer frtot adományoztak. (Az adakozók és adományok diszes sorát lásd e füzet végén az aranykönyvben.) A kezdet lelkesítő. Vajha hasonlóan lelkesítené az ügy azokat is, kiket a gyűjtő-ívekkel fel fognak keresni.

Rafaj Károly minden nemes ügyért áldozatra kész hitrokonunk

50 frtot a majd létesítendő keresztúri VI. osztály alapjának is adományozott. Sz.-Keresztúrra hat osztály! Ez a gondolat régi a székeklyéknél, mondhatni: vérokké vált. Boldogemlékü Orbán Balázs báró nem sok idővel halála előtt 100 frtot ajándékozott e célnak; értesülésünk szerint végrendeletében is az egyik két ezeret erre a célra hagyományozta. Székeklyéből álló értekezlet határozatilag egyhangulag kimondja, hogy a VI-ik osztálynak majdan felállítása reményében adakozik az V-ik osztály megmentésére. Ennek kimondása valóban nem kis hatással volt, hogy igen sokan szegény emberek is nagyobb összeget irtak alá. A nevek felíratása közben a népből jelenlevőktől lehetett ilyen hangokat hallani: „áldozunk az 5-ik osztály megmentésére, hogy ha jó az idő, a 6-ik osztály létesítésére két annyi áldozhassunk!”

Olyan jelenségek ezek, hogy nem hallgathattuk el. Különös jelenségei a székeklye léleknek. Hogy áll a dolog? A három éve felállított 5-ik tanári szék alapja sincsen még biztosítva! Ez az első. A 6-ik tanári szék alapjának megteremtéséhez csak most fogtunk hozzá és még kérdés, hogy biztosíthatjuk-e egy rövid év alatt? Ez a második. És a székeklye lelke mégis úgy gondolkozik, ha ott érintik a szívet, a hol kell: az első baj is oda lesz, mert azt akarjuk; a második baj is elenyészik, mert mindegy lábíg azon leszünk — és még hozzá haladni is fogunk. Mindezekre már most mit szóljon a mindent komolyan számbabevés? Isten segítse a buzgókat!

A lelkes adakozóknak nemes adományaikért az értekezlet nevében Méltóságos Daniel Gábor elnök meleg szavakkal mondott köszönetet.

11. Sándor János gymnasiumi igazgató elnök ő méltóságának az igazgatóság nevében hálás köszönetet mondott és indítványára az értekezlet a sz.-keresztúri gymnasium legmelegebb barátjának, Daniel Gábor egyh. főgondnok ő méltóságának, ez alkalomból, midőn az összezejövetelnek vezetője, az áldozathozásnak megkezdője lenni sziveskedett, éljenzés kíséretében szavazott jegyzőkönyvi köszönetet.

Elnök ő méltósága, mielőtt az értekezletet bezárta volna, ígérte, hogy míg Isten élteni, barátja lesz ezután is a keresztúri gymnasiumnak. Örömet fejezte ki, hogy a lelkesülni tudás oly szép tettekben nyilvánult ennek érdekei mellett. A megjelenésért minden egyesnek köszönetet mondott.

Értesítésemet azzal az óhajtással végzem: vajha sikerülne megmenteni a 6-ik tanári szék alapjának eléteremtésével középiskolánk ötödik osztályát!

PÉTERFI LAJOS.

PÁRISI LEVÉL.

PÁRIS, 1890. máj.

(— Arvéde Barine (Mme. Charles Vincent) L'oeuvre de Jésus-ouvrier, 1 vol. — Portraits de femmes, 1 vol. — Essais et fantaises, 1 vol. — Princesses et grandes dames, 1 vol.)

Szerkesztő Ur!

A francia protestansok közt mindig voltak jeles írók. De annyi, oly kitűnő és emelkedett szellemű, mint a 19-ik száz második felében, ritkán. Jelenleg legkevesebb tizenkettőre megy ama protésztáns nők száma, kik a francia irodalomban tündökölnek. Bátran lehet állítani, hogy ezek közül a legtöbbnek neve nem megy feledésbe, oly értékesek azok a művek, melyeket irtak. Azt hiszem, hogy kedves szolgálatot teszek, ha e bájos és tudós írók közül néhányat ismertetek. Pressensé asszony és Witt (szül. Guizot) asszony neve már külföldön se idegen. De én most nem ezekről akarok szólni, hanem azokról, kik eddig Franciaországon kívül kevésbé voltak ismeretesek. Ilyen az a név is, melyet czikkem homlokára irtam, s melyet nálunk jól ismernek, de az olvasóknak nagy része nem tudja, hogy ez az író egy nő. S csakugyan stjljében és gondolkozásában kevés van, a mi ezt elárulná, de a figyelmes olvasó mégis könnyen fedez fel ilyen jeleket.

Az Arvéde Barine neve nagyon ismeretes Franciaországban, s némileg azon kívül is azok által a folyóiratok által, melyekben írni szokott, milyenek a „Revue Bleuve“, a „Bibliothèque Universelle“, a „Revue Suisse“ (Lausanne) s „Revue des deux Mondes“ stb. De hányan tudják, hogy ez álnév alatt egy kedves nő rejtőzik, kit Mme Charles Vincent-nek, Cecile Bouffé-nek hívnak, kinek férje mérnök, a becsületrend lovagja s belügyministeri hivatalnok? Egyébiránt meg kell mondanom, hogy incognitóját jól megőrizte egész a mult évig, mikor a francia akadémia „Portraits de femmes“ munkáját megjutalmazta, mely alkalommal aztán néhány lap hozta az ő valódi nevét. Addig csak néhány benső barátja tudta a titkot. A francia akadémia ezelőtt néhány héttel egy újabb munkáját tüntette ki első díjjal a „Contes de Perrault“. Lehet, hogy ez újabb siker általánosan ismertté teszi a Mme Vincent nevet, mindazonáltal én azt hiszem, hogy az olvasókra nézve ő mindig „Arvéde Barine“-nak marad, annak a szellemes, ironicus, jó érzékkel és humorralteljes írónak, ki gyönyörködtet és tanít, s kit mindig élvezettel olvas az ember. Ki is gondolná, hogy a kinek annyi tanultsága van, az nő legyen? Rit-